

BATI MEDENİYETİ ve TÜRKİYE’NİN GELİŞİMİ BAĞLAMINDA AHMET AĞAOĞLU ve ÜÇ MEDENİYET

Sibel Özden

Giriş

Türkiye Cumhuriyeti Devleti kuruluşu ile birlikte gerek sosyo-ekonomik alanda gerekse siyasi yapısında önemli değişimler geçirmiştir. Bu süreçte, siyasi değişimlerin nasıl yerleştirileceği, yeni devletin benimseyeceği ekonomik anlayışın işleyişi, siyasi yapının ve toplumun bu değişime nasıl uyum sağlayacağı gibi konular gündemde önemli bir yer tutmuştur. 2. Meşrutiyet döneminde gündemde olan konular, Cumhuriyet ile birlikte yeni bakış açılarıyla işlevsel hale getirilmiştir. Hayata geçirilen bu yapısal işlevsellik dönemin düşünürleri tarafından da değerlendirilmiştir.¹ Ahmet Ağaoğlu, Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin bu dönemlerinde, kültürel değişim ve Türk toplumunun yapısı üzerine düşünen, Türkiye’nin batılılaşması konularında eserler kaleme alan önemli bir aydın olarak öne çıkmıştır. Ağaoğlu, Türkiye’nin modernleşmesi için en üstün medeniyet olarak nitelendirdiği Batı medeniyetini benimsemeyi savunmuş ve bu konuda birçok öneride bulunmuştur. Dil faktörünün milli özlük mefhumunun değişmez bir unsuru olması gerektiğini savunmuştur. Bu görüş Ahmet Ağaoğlu’nun savunduğu tezin omurgasını oluşturmuştur. Ağaoğlu, Türkiye toplumunun gelişmesinin sadece siyasi değişikliklerle ve siyasi devrimlerle değil, bütünüyle toplumsal bir dönüşümle mümkün olabileceğini savunmuştur. Bununla birlikte yeni iktidarın toplumsal hayatı da şekillendirmesi gerektiğine de vurgu yapmıştır.

¹ Salih Zeki Haklı, “Ahmet Ağaoğlu’nun Batılılaşma Düşüncesinde Türkiye’nin Toplumsal Yapısı ve Kültürel Değişim”, *Muhafazakar Düşünce Dergisi*, 15(54), 2018, s. 117.

Eğitimi ve Akademik Hayatı

Ahmet (Akif) Ağaoğlu Azerbaycanlı gazeteci, mütefekkir ve politikacıdır. Azerbaycan'ın Şusa şehrinde 1869 yılında doğmuş, 1939'da İstanbul'da vefat etmiştir. Rus ortaokulunu burada tamamlamıştır. Daha sonra Tiflis lisesini bitirmiştir. Bu arada Farsça, Rusça ve Arapça dil eğitimi almıştır. Yüksek öğrenim tahsili için hukuk, tarih, filoloji ve oryantalizm ile ilgili dersler almak üzere Fransa'ya gitmiştir. Dönemin oryantalist düşünürleri olan James Darmesteter ve Ernest Renan'ın fikirlerini önemsemıştır. Türkiye' sosyolojisini anlama çalışmalarında bu düşünürlerin etkileri kendini göstermiştir.²

Fransa'daki eğitimi sırasında Jön Türklerin önderlerinden Ahmet Rıza ile tanıştı.³ Ağaoğlu 1894 yılında yükseköğrenimini bitirip Azerbaycan'a döndü. Sırasıyla ilk Tiflis'te sonra Şusa'da, daha sonra ise Bakû'de öğretmenliğe ve yazarlığa başlamıştır. Bu yıllarda Ahmet Agayef, Ali Hüseyinzade, Hasan Bey Zerdanî, Ali Merdan Topçubaşı, Şahtatlı Mehmet Ağa ile birlikte milli uyanış hareketi için çalışıyordu.⁴

Ali Hüseyinzade ile birlikte redaktörlüğünü yaptığı Hayat gazetesinde çalışmalarını devam ettirdi.⁵

Türk halkının haklarını Rus makamlarına karşı savunmak için kurulan Rusça Kapsi gazetesinde Topçubaşı ve Ali Hüseyinzade ile beraber yazmaya başlamıştı.⁶

1909'da Ağaoğlu ailesiyle birlikte Türkiye'ye geldikten sonra Şehbenderzade'nin Hikmet Gazetesinde yazılarına devam etti. Maarif müfettişliği ve Süleymaniye Kütüphanesi müdürlüğü yaptı. Yusuf Akçura ve Ziya Gökalp gibi, Türk Ocağı ve Türk Yurdu cemiyetlerinin kurucu isimleri ile beraber Türkçülük akımının önderlerinden olmuştur. Ağaoğlu Türk Yurdu dergisinin yazarı olmakla birlikte, Türk Ocağı'nın kurulmasında etkili olmuştur. 1909'da yılında Rusça öğretmeni olarak Dârülfünun'da çalışmalarına devam etti. İttihat ve Terakki Partisi'nden Karahisar mebusu olarak 1912 yılında görev aldı.

Birinci Dünya Savaşı sırasında Dârülfünun hocalığına devam etti. 1917 yılında Rusya'ya bağlı Türklerin bağımsız devlet kurma çabalarına

² Haklı, "Ahmet Ağaoğlu'nun Batılılaşma, s.118.

³ Ebru Kayabaş, " Bir Yavuz Hukukçu": Ahmet Ağaoğlu. Journal of Istanbul University Law Faculty, 70(1), 2012, s.442.

⁴ Hilmi Ziya Ülken, Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi, Ülken yayınları, 7. Baskı, İstanbul 1999, s.408.

⁵ Vagif Sultanlı, Ali Bey Hüseyinzade'nin Fikir Dünyası, Sosyologca.2011. s.201

⁶ Ülken, Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi, s.408.

katıldı. 1918’ de Birinci Dünya Savaşı sürecindeki siyasi faaliyetleri ve bağımsız Azerbaycan’ a verdiği destekten dolayı Malta’ya sürgün edilmiştir. 1921’de sürgünden dönerek Ankara’ya gelen Ağaoğlu, Türklüğün kurtuluşunu sadece Türkiye Türklerinin sağlayabileceğine inanmış ve Millî Mücadele’ye katılmıştır. Hakimiyet-i Milliye gazetesinin başyazarı olmuştur. Dumlupınar mücadelesinden sonra vekil seçilip Ankara Hukuk Fakültesi’nde hukuk profesörü olarak görev yapmıştır, bu görevleri 1931’e kadar sürmüştür.⁷

Ağaoğlu Cumhuriyet Halk Fırkası’ ndaki devletçi görüşleri savunan gruba karşı liberal özgürlükçü bir noktada yer almıştır. ⁸Ağaoğlu’nun bu düşünceleri ve eleştirileri, 12 Ağustos 1930 yılında Gazi Mustafa Kemal’in teşvikiyle Fethi Okyar ile Serbest Cumhuriyet Fırkası’ nın kurulmasında rol oynamıştır. Ağaoğlu, fırkanın düşünsel lideri olarak program ve tüzüğün hazırlanmasında liberal bireyci görüşleri ile önemli katkılarda bulunmuştur.⁹ Ahmet Ağaoğlu Türkiye ve Azerbaycan’da çeşitli vazifelerde bulunmuştur.¹⁰ 19 Mayıs 1939’da İstanbul’da vefat etmiştir.¹¹

Yayınları

Ahmet Ağaoğlu’nun dergi ve gazetelerde yayınlanmış yazıları ve bazı eserleri şunlardır:

İslâm ve Ahund (Bakü 1900)

İslâma Göre ve İslâm Âleminde Kadın (Bakü 1901)

Üç Medeniyet (İstanbul 1927)

Serbest İnsanlar Ülkesinde (İstanbul 1930)

Hukuk Tarihi (İstanbul 1931-1932)

Devlet ve Fert (İstanbul 1933)

Etrüsk Medeniyeti ve Bunların Roma Medeniyeti Üzerine Tesiri (İstanbul 1933)

Etika (İstanbul 1935)

Ben Neyim (İstanbul 1939)

⁷ Ülken, Türkiye’de Çağdaş Düşünce Tarihi, s.409.

⁸ Murat Yılmaz, “Ahmet Ağaoğlu”, Uygur Kocabaşoğlu (ed.),Modern Türkiye’de Siyasî Düşünce Modernleşme ve Batıcılık, İstanbul: İletişim Yayınları, 2004, s. 308

⁹ Şeref Göküş “Ahmet Ağaoğlu: Hayatı, Eserleri Ve Din Eğitim-Öğretimi Görüşleri” Toplum Bilimleri, 7 (13) : s.199.

¹⁰ Vecihi Sefa Fuat Hekimoğlu , “Gazeteci Kimliğiyle Ahmet Ağaoğlu” , Bitlis Eren Üniversitesi Akademik İzdüşüm Dergisi / Bitlis Eren University Journal of Academic Projection Cilt 3, Sayı 1 Ocak 2018 s.57.

¹¹ Nuri Yüce, TDV İslâm Ansiklopedisi İstanbul 1988 Cilt 1, s.465.

Gönülsüz Olmaz (Ankara 1941)

İran İnkılâbı İhtilâl mi İnkılab mı? (Ankara 1942)

Serbest Fırka Hatıraları (İstanbul 1949)¹²

Görüşleri

Ahmet Ağaoğlu, 1. Dünya Savaşı sonrasında Batılılaşma fikrine sahip bir düşünürdü. Cumhuriyet'in ilk yıllarında, yeni yönetim Ağaoğlu'nun görüşlerine benzer bir yaklaşım benimseyerek kültürel değişimi hedeflemiştir. Bu bağlamda, Cumhuriyet döneminde toplumun kültürel değişimi anlamak için Ağaoğlu'nun kültür ve medeniyet ile ilgili görüşlerini incelemek önemlidir.

Ahmet Ağaoğlu medeniyeti bir hayat tarzı olarak tanımlamaktadır. Yani yaşam tarzının tüm unsurlarını oluşturduğu bütünü, bir medeniyet olarak kabul eder. Ağaoğlu dünya toplumlarının İslam medeniyeti, Avrupa veya Batı medeniyeti, Buda-Brahman medeniyetlerine ayrıldıklarını söylemektedir. Ağaoğlu her medeniyete mensup toplumların kendi içinde kendine has bir düşünce ve yaşam şeklinin olduğunu farklı bölgelerde yaşamalarına veya yaşadıkları toplumların çeşitlilikleri olmasına rağmen ortak tarafların bulunduğunu vurgulamıştır. Bir kişinin mensup olduğu medeniyete ait bir şehre gittiğinde kendini oraya ait hissetmesinin bundan kaynaklandığını söylemiştir. Ağaoğlu bir eserin yayılma hızının fikirlerin ve duyguların birleşmesine de etki ettiğine vurgu yapmıştır.

Ağaoğlu bu üç medeniyetten Batı medeniyetinin diğer iki medeniyeti hayatın her alanında yendiğini ve bu iki medeniyetin Batı medeniyetini bazı alanlarda taklit ettiğini söylemiştir. Ağaoğlu, batılılaşma siyasetini tam olarak benimsemekle birlikte, Türk batılılaşmasının sadece Avrupa taklitçiliğinden ibaret olduğunu dile getirerek, bunun yetersiz olduğunu savunmuş ve Avrupa'nın her zaman iyi yanlarının alınması gerektiğini belirtmiştir.¹³

En üstün medeniyetin Batı medeniyeti olduğunu savunan Ağaoğlu, Türkiye toplumunun gelişmesinin ancak Batı medeniyetini bir bütün olarak alıp toplumun temellerini bu anlayışına göre şekillendirilmesiyle olabileceğini söylemiştir.

Batı medeniyeti, üstünlüğünün birey algısı, sosyal, ekonomik ve siyasi hakların geliştirilmesi, demokratik bir sistem kurgusunun işlevselliği ile ilişkisinden kaynaklandığını ancak Doğu medeniyetinin bu noktaları görmezden geldiği için Batı medeniyeti karşısında yenildiğine vurgu yapmıştır.

¹² Yüce, TDV İslâm Ansiklopedisi, s.466.

¹³ Asaf Özkan, "Yusuf Akçura ve Ahmet Ağaoğlu'nun Türkiye'nin kültür ve düşünce hayatına etkileri", Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, 2005, s.120.

Ağaoğlu, Doğu toplumlarının ve özellikle Türkiye'nin kesin bir yol ayrımında bulunduğunu vurgular. "Üç Medeniyet" eseri, doğu uygarlıklarının ve toplumların geçirdiği tarihsel serüvenin derin bir eleştirisini içerir. Batı uygarlığının en önemli ölçütleri olarak liberal düşünce geleneği ve birey özgürlüğünü işaret eden Ağaoğlu, bu kavramların Doğu toplumlarında yeterince gelişmediğini savunur. Bireysel gelişmenin, toplumsal ilerlemenin temel koşulu olduğuna inanarak, bu eksikliğin doğu toplumlarının gelişiminde bir engel teşkil ettiğini ifade eder. Bu bağlamda, Doğu'nun, Batı'nın sunduğu özgürlük ve bireysellik anlayışını benimsemesi gerektiğini öne sürer.¹⁴

Ahmet Ağaoğlu, Türk dünyasının birliğinin ve kültürel mirasının korunmasının büyük önem taşıdığını savunur. Dilin, kültürel kimliğin temel unsurlarından biri olduğunu vurgulayarak, Türk dillerinin zenginliğinin ve çeşitliliğinin korunması gerektiğini belirtir. Ağaoğlu'nun Türk dünyasına ve tarihine bakışında "ulusal bilinç yokluğu" ve "asimilasyon" iki önemli tema olarak öne çıkmaktadır. Ona göre, Türkler tarih boyunca genellikle başka uygarlıkların hegemonyası altında yaşamışlardır. Orta Asya'dan çıkıp dünyanın çeşitli yönlerine yayılan Türkler, İran'da Farslaşmış, Doğu Türkistan'da Çinlileşmiş, Hindistan'da Hintlileşmiş ve Avrupa içinde Macarlaşmışlardır. İstanbul'da ise Bizans adetlerini benimsemişlerdir. Ağaoğlu, bu durumu Türklerin içinde yer aldıkları uygarlık havzasına kapılma eğilimi ve ulusal bilinçten yoksun olmalarıyla açıklamaktadır.¹⁵

Ağaoğlu, tarihte Türklerin yayıldığı geniş coğrafya içinde kaybolma ihtimalinin sebeplerini mezhep kavgaları, siyasi bölünmüşlük ve milli şuur yokluğu olarak üç ana başlık altında toplar. Geri kalmışlıktan ziyade Türk dünyasının neden birleşemediğine odaklanmıştır. Kimlik ve birlik sorunlarının çözülmesiyle birlikte gelişme sorununun da halledileceğini varsaymaktadır.¹⁶

Ahmet Ağaoğlu, Doğu'nun gerilemesinin temel sebeplerinden birinin, toplumun kendi fikirleri ile değil azınlık bir grubun düşünce ve isteklerine göre yaşamlarını şekillendirmesi olduğunu öne sürmüştür. Ona göre, başarılı bir değişim ancak toplumun tüm unsurlarıyla birlikte Batı medeniyetinin anlayışına uygun olarak yeniden inşa edilmesiyle mümkün olacaktır. Bu düşüncüyü destekleyen dönemin diğer düşünürleri arasında Mehmet Akif ve Ziya Gökalp gibi isimler bulunmaktadır.

¹⁴ Ufuk Özcan, *Ahmet Ağaoğlu ve Rol Değişikliği*, İstanbul: Kitabevi, 2010, s.139,143

¹⁵ Ahmet Ağaoğlu, *Türk Alemi*, İstanbul: Doğu Kitapevi 2022. s.19-20.

¹⁶ Ağaoğlu, *Türk Alemi*, s.22.

Özellikle Ziya Gökalp, kültürel değerlerin korunması için Batı medeniyetinin sadece teknik veya maddi yönlerinin alınmasını savunmuştur.¹⁷ Gökalp, medeniyet ve kültür kavramlarını ayırarak, batının sadece bilim ve tekniğinin alınıp milli kültürün korunmasını önermiştir. Ancak bu konuda çokça tartışma yaşanmıştır. Bazı düşünürler, bir medeniyetin alındığında kültüründen vazgeçilemeyeceğini ve kültür ile medeniyet arasında doğrudan bir ilişki olduğunu savunmuşlardır.

Hilmi Ziya Ülken ise bu tartışmalara eleştirel bir yaklaşım getirmiş ve kültür ile medeniyet kavramlarının birbirinden koparılamayacağını vurgulamıştır. Ona göre, kültürün yarattığı her şeyin bir parçası olan medeniyet ile kültür arasında doğrudan bir ilişki bulunmaktadır. Bu görüş, medeniyetin kültürün bir uzantısı olduğunu ve ikisinin birbirinden ayrılmaz olduğunu savunmaktadır.¹⁸

Ağaoğlu, Medeniyetin belli bir yönünün alınmasının değişimin başarıya ulaşmasına engel olacağını ve medeniyetin bir bütün olarak alınması gerektiğini savunmuştur. Bu noktada kendisine yöneltilecek milli şahsiyeti kaybetme tehlikesi ile ilgili sorular karşısında dil faktörünün milli özlük mefhumunun değişmez bir unsuru olması gerektiğini savunmuştur.¹⁹

Dil, diğer unsurlara kıyasla daha az değişken olduğu için vazgeçilmesi en güç kurumdur. Bir toplumun tarihinde en sağlam kalan ve niteliğini büyük ölçüde koruyan tek unsur dildir. Bunun dışındaki unsurlar ise geçici niteliktedir.²⁰

Bunun dışında Milli şahsiyeti kaybetme ile ilgili sorulara Ağaoğlu, Batılılaşmanın milli şahsiyeti etkilemeyeceğini, aksine güçlendirebileceğini savunur. Batı medeniyetini benimsemenin milli şahsiyetten vazgeçmek anlamına gelmediğini, farklı kimliklerin insani unsurlar barındırdığını ifade eder. Asıl zayıflamanın gelişime kapalı olmaktan kaynaklandığını vurgulayan Ağaoğlu, Türkiye'nin Batılılaşmasının milli şahsiyeti güçlendirebileceğini öne sürmektedir. Bu yaklaşım, Türk milliyetçiliğinin İslamiyet'i güçlendireceği iddiasıyla paralellik göstermekte ve olası Türkçü tepkileri yumuşatmayı amaçlamaktadır.²¹

Günümüzde bilim ve teknoloji alanında yaşanan hızlı gelişmeler, kitle iletişim araçlarının evrimi ve küreselleşmenin etkisi, kültür ve medeniyet

¹⁷ Ziya Gökalp, *Hars Ve Medeniyet*, Bilgeoguz Yayınları, 2020,

¹⁸ Ülken, *Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi*, s.22-23

¹⁹ Ahmet Ağaoğlu, *Üç Medeniyet*, İstanbul: Doğu Kitapevi 2013. s.27.

²⁰ Özcan, Ahmet Ağaoğlu, s.141

²¹ Ahmet Aydın, " Türkiye'nin tek parti döneminde birey devlet ilişkisi (1923-1945): Ahmet Ağaoğlu'nun birey düşüncesi", Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi,2023, s.164.

kavramlarının birbirinden ayrı düşünölemeyeceğini net bir şekilde ortaya koymaktadır. Batı dünyasından aldığımız teknik ilerlemeler, kültürümü-zü de derinden etkilemiş ve bu etkileşim sayesinde dünya genelinde farklı medeniyetlerin varlığının artık sorgulanır hale geldiğini gözlemlemekteyiz. İletişim ve etkileşim çağında, birbirinden bağımsız medeniyetlerin varlığını sürdürmesi neredeyse imkansız hale gelmiştir. Bu süreçte, teknoloji, iletişim ve kültürel dominantlık kimin elindeyse, dünya üzerindeki baskın güç de o olmaktadır.

Küreselleşme, 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren hız kazanan bir süreçtir. Özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde, ekonomik, politik ve kültürel etkileşimler yoğunlaşmış ve Marshal McLuhan'ın ifadesiyle dünya "küresel bir köy"²² olarak tanımlanmaya başlanmıştır. Bu dönemde, uluslararası ticaretin artması, teknolojinin gelişmesi ve iletişim araçlarının yaygınlaşması ile insanlar arasındaki mesafeler kısalmış, farklı kültürler ve medeniyetler arasındaki etkileşim artmıştır.

Ancak, günümüzde internet ve dijital teknolojilerin yaygınlaşması ile dünya bir köyden ziyade, köyün içerisindeki eve, hatta odaya dönüşmüştür. Bu dönüşüm, bireylerin yaşam biçimlerini ve düşünme tarzlarını giderek birbirine benzetmiştir. Artık bir Amerikalı ile, bir Avrupalının bir Türk'ün yaşam şekli düşünme tarzı birbirinden ayrı değildir. Dünyayı algılama ve düşünme biçimimiz yaşam tarzımızı değiştirmektedir. Ancak gelişen iletişim ve etkileşim araçları ile dünyanın tek yeni medeniyete, insanlık medeniyetine intikal edileceğini de söyleyebiliriz.²³

Küreselleşme sürecinin kültürel etkileri, Batı kültürünün dünya genelinde yayılması ve kabul görmesi ile belirginleşmiştir. Batı müziği, sineması, modası ve yaşam tarzı, diğer kültürler üzerinde baskın hale gelmiştir. Bu süreç, yerel kültürlerin giderek erimesine ve küresel kültürün baskın hale gelmesine yol açmıştır.

İletişim ve etkileşim çağında, birbirinden bağımsız medeniyetlerin varlığını sürdürmesi neredeyse imkansız hale gelmiştir. Bu durum, teknolojinin ve iletişim araçlarının gelişimi ile daha da belirginleşmiştir. Özellikle internetin yaygınlaşması, sosyal medya platformlarının etkisi ve dijitalleşme, kültürel ve medeniyetler arası etkileşimi hızlandırmıştır.

Bu süreçte, batı dünyasından alınan teknik ilerlemeler, kültürümüzü de derinden etkilemiş ve bu etkileşim sayesinde dünya genelinde farklı medeniyetlerin varlığı sorgulanır hale gelmiştir. İletişim araçları ve teknolojik ge-

²² Marshall McLuhan. "Gutenberg galaksisi: Tipografik insanın oluşumu." (1995). s.39.

²³ Ayhan Vergili, "Kültür Meselelerimiz, Kültür Konseyi, Cilt:3 s.227.

lişmeler, kültürel etkileşimi hızlandırmış ve farklı medeniyetler arasındaki sınırları ortadan kaldırmıştır. Bu durum, tek bir küresel medeniyetin oluşmasına zemin hazırlamaktadır.

Batı medeniyetinin bu baskın rolü, ekonomik ve askeri gücünden de kaynaklanmaktadır. Doğu medeniyetlerinin teknik ve ekonomik anlamda Batı'nın gerisinde kalması, Batı'nın kültürel hegemonyasını pekiştirmiştir.

Ağaoğlu'nun düşünceleri, Doğu toplumlarının üstünlüğünü yitirdiği ve Batı'nın üstünlüğünün somut bir gerçeklik haline geldiği görüşü etrafında şekillenmektedir.²⁴ Bu durum, Doğu medeniyetlerinin tarihsel süreçte teknik ve bilimsel gelişmelerde Batı'ya göre geri kalmasıyla açıklanabilir. Bu geri kalış, Doğu medeniyetlerinin ekonomik ve politik alanda da zayıf bir konumda kalmasına sebep olmuştur. Sanayi devrimi ile başlayan ve hızla devam eden Batı medeniyetinin teknolojik ilerlemeleri, bu süreçte ekonomik ve politik üstünlüğü pekiştirmiştir. Bu bağlamda, Batı'nın elde ettiği başarılar, tarihsel dinamikler çerçevesinde Doğu'nun maruz kaldığı çeşitli zorluklarla ilişkili olarak değerlendirilebilir.

Doğu medeniyetlerinin bu teknik ve bilimsel yetersizliklerini gidermesi, ancak ekonomik bağımsızlık ve kalkınma ile mümkün olacaktır. Ekonomik bağımsızlık, bir medeniyetin kendi ayakları üzerinde durabilmesi ve dış etkilere korunabilmesi açısından hayati öneme sahiptir. Ekonomik bağımsızlık, aynı zamanda teknolojik ve bilimsel gelişmelerin de önünü açar. Bu sayede, Doğu medeniyetleri kendi teknik ve bilimsel altyapılarını geliştirerek Batı ile rekabet edebilir hale gelebilirler.

Kalkınma, sadece teknik ve ekonomik alanlarda değil, aynı zamanda kültürel ve sosyal alanlarda da gerçekleşmelidir. Kültürel kalkınma, bir medeniyetin kendi değerlerini ve kimliğini koruyarak varlığını sürdürmesi açısından önemlidir. Doğu medeniyetleri, kendi kültürel değerlerini koruyarak ve geliştirerek, küreselleşmenin getirdiği homojenleşme karşısında direnç gösterebilirler. Bu şekilde, Doğu medeniyeti de yeniden güçlenebilir ve kendi özgün değerlerini koruyarak dünya sahnesinde yerini alabilir.

Doğu medeniyetlerinin yeniden güçlenmesi için, eğitim ve araştırma-geliştirme (Ar-Ge) alanlarına yatırım yapmaları gerekmektedir. Eğitim, bir toplumun geleceğini şekillendiren en önemli faktörlerden biridir. Nitelikli bir eğitim sistemi, bireylerin bilim ve teknoloji alanlarında yetkinleşmesini sağlar. Aynı şekilde, Ar-Ge faaliyetlerine yapılan yatırımlar, yenilikçi ve sürdürülebilir teknolojik çözümler üretmeye katkıda bulunur.

²⁴ Özcan, Ahmet Ağaoğlu, s.147

Sonuç olarak küreselleşme ve iletişim çağında, farklı medeniyetlerin varlığı ve birbirinden bağımsız olarak sürdürülmesi giderek zorlaşmaktadır. Teknolojik ve iletişimsel gelişmeler, kültürel etkileşimi hızlandırmış ve dünya genelinde bir kültürel homojenleşme sürecini başlatmıştır. Bu süreç, tek bir insanlık medeniyetine doğru evrilmemize yol açmaktadır. Ancak, Doğu medeniyetlerinin kendi kimliklerini koruyarak ve ekonomik bağımsızlıklarını sağlayarak bu sürece katılmaları önemlidir. Bu şekilde, dünya genelinde farklı kültürlerin ve medeniyetlerin varlığı sürdürülebilir ve zenginleştirici bir çeşitlilik korunabilir.

Sonuç

Ahmet Ağaoğlu medeniyeti “hayat tarzı”²⁵ olarak değerlendirmekle yaşamın duygu ve düşünce hallerini maddi ve manevi olaylar içerisinde bir bütün olarak değerlendirmektedir.²⁶ Ağaoğlu bugün dünyanın üç medeniyet arasında bölündüğünü söylemiştir. Bunlar: “İslam medeniyeti, Avrupa veya Batı medeniyeti, Buda-Brahman medeniyetidir.”²⁷ Bu üç medeniyetin yayılma alanlarının, Buda-Brahman medeniyetinin Hindistan, Çinhindi, Çin, Kore, Japonya olduğunu, Batı medeniyetinin Avrupa, Amerika ve Avustralya’yı içine aldığını, İslam medeniyetinin ise Afrika, Asya ile Avrupa’nın bir kısmını içine aldığını belirtmektedir. Böylece medeniyetlerin bir yayılma sahasının sınırlarını oluşturmuştur. Medeniyetlerin yayılma hızı ve etkisinin toplumların duygu, düşünce ve kültür birikimleriyle orantılı olduğunu söylemektedir. *“Bu üç medeniyet belirli oranda birbiriyle temas halinde olsa da zihniyet dünyaları, değer yargıları, hayat tarzları ve dünyayı anlama biçimi gibi maddî ve manevî açılardan birbirinden tamamen ayrılmakta ve birbirleriyle mücadele halinde bulunmaktadır.”*²⁸ Batı medeniyeti, üstünlüğünün birey algısı, sosyal, ekonomik ve siyasi hakların geliştirilmesi, demokratik bir sistem kurgusunun işlevselliği ile ilişkisinden kaynaklandığını vurgulamıştır.

Ağaoğlu Medeniyetin belli bir yönünün alınmasının değişimin başarıya ulaşmasına engel olacağını ve medeniyetin bir bütün olarak benimsenmesiyle istenilen noktaya gelinip başarıya ulaşılabileceğini savunmuştur. Bu noktada kendisine yöneltilen milli şahsiyeti kaybetme tehlikesi ile ilgili sorular karşısında bir toplumun din, ahlak ve hukuk anlayışının değişebileceğini ancak dil unsurunun korunarak milli özlüğün kaybedilmeyeceğini, dil fak-

²⁵ Ağaoğlu, Üç Medeniyet, s.19.

²⁶ Vergili, “Kültür Meselelerimiz”, s.220.

²⁷ Ağaoğlu, Üç Medeniyet, s.19.

²⁸ Ağaoğlu, Üç Medeniyet, s.20.

törünün milli özlük mefhumunun değişmez bir unsuru olması gerektiğini savunmuştur.

Ahmet Ağaoğlu'nun medeniyet anlayışı, küreselleşme ve iletişim çağında kültür ve medeniyetin dönüşümüne dair derinlemesine bir bakış sunmaktadır. Ona göre, medeniyetler arasındaki etkileşim ve çatışma, günümüz dünyasının karmaşıklığını ve zenginliğini yansıtmaktadır.

Bu süreçte, medeniyetlerin kendilerine özgü özelliklerini koruyarak birbirleriyle etkileşim halinde olmaları, küresel bir denge ve uyumun sağlanmasına önemli katkılar yapabilir. Medeniyetler arası bu etkileşim, farklı kültürlerin bir araya gelmesiyle yeni fikirlerin, sanat eserlerinin, bilimsel keşiflerin ve toplumsal yapıların ortaya çıkmasına olanak tanır. Ancak bu süreç aynı zamanda çatışma ve rekabeti de beraberinde getirebilir. Ahmet Ağaoğlu, medeniyetler arasındaki bu etkileşim ve çatışmanın, küresel denge ve uyumun sağlanmasında önemli bir rol oynayabileceğini vurgulamıştır.

Özellikle küreselleşme ve iletişim teknolojilerinin yaygınlaşmasıyla birlikte, medeniyetler arası etkileşim ve bağlantılar daha da güçlenmiştir. İnsanlar artık sadece kendi kültür ve medeniyetlerinin etkisi altında değil, dünya genelindeki farklı kültürlerin ve medeniyetlerin etkisi altındadır. Bu durum, küresel bir kültür ve medeniyet mozaikinin oluşmasına katkıda bulunmuştur. Ancak bu süreçte, medeniyetlerin kendine özgü kimliklerini koruması ve saygı görmesi de önemlidir. Ahmet Ağaoğlu'nun vurguladığı gibi, medeniyetler arası bu etkileşim ve çatışma, küresel denge ve uyumun sağlanmasında kilit bir rol oynamaktadır.

Bu bağlamda, Ahmet Ağaoğlu'nun medeniyet anlayışı ve görüşleri, günümüz dünyasının karmaşıklığını ve zenginliğini anlamamıza yardımcı olmaktadır. Medeniyetler arası etkileşim ve çatışma, küresel barış ve uyumun sağlanması için önemli bir fırsat sunmaktadır. Bu süreçte, medeniyetlerin kendine özgü özelliklerini koruması ve birbirlerine karşı anlayışlı olması gerekmektedir. Ahmet Ağaoğlu'nun perspektifi, bu küresel dönüşüm sürecinde rehberlik edici bir rol oynamaktadır.

Kaynakça

- Ağaoğlu, Ahmet. *Türk Alemleri*, İstanbul: Doğu Kitabevi, 2022.
- Ağaoğlu, Ahmet, *Üç Medeniyet*, İstanbul: Doğu Kitabevi, 2013.
- Aydın Ahmet. "Türkiye'nin tek parti döneminde birey devlet ilişkisi (1923-1945): Ahmet Ağaoğlu'nun birey düşüncesi". Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi, 2023.
- Gökarp, Ziya. *Hars Ve Medeniyet*. Bilgeoğuz Yayınları, 2020.
- Göküş, Şeref. "Ahmet Ağaoğlu: Hayatı, Eserleri Ve Din Eğitim-Öğretimi Görüşleri." *Toplum Bilimleri Dergisi* 13 (2018).
- Haklı, Salih Zeki. "Ahmet Ağaoğlu'nun Batılılaşma Düşüncesinde Türkiye'nin Toplumsal Yapısı Ve Kültürel Değişim." *Muhafazakar Düşünce Dergisi* 15.54 (2018): 117-141.

- Hekimoğlu, Vecihi Sefa Fuat. "Gazeteci Kimliğiyle Ahmet Ağaoğlu." *Akademik İzdüşüm Dergisi* 3.1 (2018).
- Kayabaş, Ebru. "" Bir Yavuz Hukukçu": Ahmet Ağaoğlu." *Journal of Istanbul University Law Faculty* 70.1 (2012): 441-452.
- McLuhan, Marshall. "Gutenberg galaksisi: Tipografik insanın oluşumu" (1995).
- Özcan, Ufuk. *Ahmet Ağaoğlu ve Rol Değişikliği*, İstanbul: Kitabevi, 2010.
- Özkan, Asaf. "Yusuf Akçura ve Ahmet Ağaoğlu'nun Türkiye'nin kültür ve düşünce hayatına etkileri". Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, 2005.
- Ülken, Hilmi Ziya. *Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi*, Ülken yayınları, 7. Baskı, İstanbul 1999.
- Vagif Sultanlı. Ali Bey Hüseyinzade'nin Fikir Dünyası. Sosyologca, 2011.
- Vergili, Ayhan, *Kültür Meselelerimiz*, Kültür Konseyi, Cilt:3.
- Yılmaz, Murat. "Ahmet Ağaoğlu", *Uygur Kocabaşoğlu (ed.),Modern Türkiye'de Siyasî Düşünce Modernleşme ve Batıcılık*, İstanbul: İletişim Yayınları, 2004.
- Yüce Nuri, *TDV İslâm Ansiklopedisi* 1988, Cilt:1.